

การบริหารการศึกษาเชิงรุกแบบผสมผสาน (Hybrid Education)

กับยุคการศึกษา 4.0 ในสถาบันอุดมศึกษา

Active Education Administration for Hybrid Education 4.0 in Higher Education Institutions

จรีพร โชติพิบูลย์ทรัพย์

วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก

Jareeporn Chotipiboonsub

Southeast Bangkok College

E-mail: sarunyaporn.s@gmail.com

บทคัดย่อ

ประเทศไทยกับ Thailand 4.0 จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนทั้งระบบ ในการบริหารการศึกษาเชิงรุกในยุคการศึกษา 4.0 ของสถาบันอุดมศึกษา ด้วยแนวคิดทางการศึกษาแบบผสมผสานทั้ง Hybrid Education และ Hybrid Learning ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ มีหลายประการ ได้แก่ การพัฒนาบริหารการศึกษาสู่การเรียนรู้ที่มีศักยภาพแก่คนทุกวัย ทุกระดับชั้น และทุกที่ ทุกเวลา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาต้องทำความเข้าใจลักษณะสำคัญของการศึกษา 4.0 ตามแนวคิดของนักการศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ เป้าหมายสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยความเชื่อมโยงของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 กับยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษา และแนวทางการพัฒนา ผู้นำด้านการศึกษา บุคลากรทางการศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา 4.0 และร่วมมือกันปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบขับเคลื่อนและการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือเป็นภาระหน้าที่ ของสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้กระบวนการทางปัญญา ที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนและมีแผนในการเตรียมความพร้อมของคนทุกด้าน ให้สามารถมีชีวิตที่ดี อยู่รอดในสังคม มีความรู้คู่คุณธรรม และมีทักษะในศตวรรษที่ 21 การส่งเสริมการเรียนการสอน STEM Education (Science, Technology, Engineering, Mathematics) ก็มีความสำคัญต่อเยาวชนให้มีความเข้าใจและรู้เท่าทันโลกยุค Thailand 4.0 และนำมาซึ่งนวัตกรรม (Innovation) ที่จะป็นฐานในการพัฒนาประเทศ

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษาเชิงรุก; แบบผสมผสาน; ยุคการศึกษา 4.0; สถาบันอุดมศึกษา

Abstracts

In order to achieve the goal of Thailand 4.0, there is a need for cooperation from relevant parties to drive the entire system of active administration for hybrid education 4.0 in higher education institutions with the concept of both Hybrid Education and Hybrid Learning. Important factors in order to effectively accomplish the goal consisted of the improvement of education administration aiming for potential education for every age group, every level, everywhere and every time. Administrators and education academics have to understand major features of education 4.0 according to the educators in national education framework, the main objective of national education framework integrating national education plan for the year 2017-2036 with national strategy, the main objective of national strategy in education and the development framework. Educational leaders, and both public and private academics have to understand education 4.0 and take action accordingly to responsible roles and duties. To drive and distribute education opportunity for accessible higher education is a mission of higher education institutions by using cognitive process for life-long personal development, by having clear direction and preparation plan in every aspects in order to achieve good quality of living, survive in society, having knowledge and ethics, and well-equipped with skills for the 21st century. Promotion of STEM Education (Science, Technology, Engineering, Mathematics) is necessary to enable youth to understand and wisely update to Thailand 4.0 and also bring about innovation as a foundation for national development.

Keywords: Active Education Administration; Hybrid; Education 4.0; Higher Education Institutions

บทนำ

สภาพการณ์ที่มีผลต่อความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาการศึกษานั้นมีหลายประการ อาทิ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแบบก้าวกระโดดที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) ต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 ผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียนต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการศึกษา “สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาคนในยุค Thailand 4.0 เป็นขุมปัญญาของประเทศ” ได้ประเด็นหลักสำคัญ ทั้งกระบวนการพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษาในยุค Thailand 4.0 และเสนอแนวทางกระบวนการพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษา ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ Thailand 4.0 นั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนไปทั้งระบบ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีหลายประการ ได้แก่ การพัฒนาทางการศึกษา แก่คน ทุกวัย ทุกระดับชั้น ทุกคนจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ลักษณะสำคัญของการศึกษา 4.0 ตามแนวคิดของนักการศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ เป้าหมายสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ คือ ความเชื่อมโยงของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 กับยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษา และแนวทางการพัฒนา กล่าวได้ว่า หากผู้นำทางการศึกษา บุคลากรทางการศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนต่างทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา 4.0 และร่วมมือกันปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบแล้วย่อมส่งผลให้เกิดการศึกษา 4.0 นำไปสู่ Thailand 4.0 ได้อย่างแท้จริง (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2560 : 150)

เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก จึงเป็นความท้าทายสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานผลิตกำลังคนที่จะออกไปเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกที่ต้องแข่งขันกับนานาประเทศ ซึ่งสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้เราสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และความท้าทายเหล่านั้นได้คือ การมีพื้นฐานการศึกษาที่ดี รัฐบาลมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับ โดยสถาบันอุดมศึกษาเปรียบเสมือนตัวแปรสำคัญในการพัฒนากำลังคนของประเทศให้มีศักยภาพและสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ โดยได้มุ่งเน้นการประกันโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการศึกษาเพื่อการมีงานทำและสร้างงานได้ ภายใต้บริบทเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความเป็นพลวัต ภายใต้สังคมแห่งปัญญา (Wisdom-Based Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Lifelong Learning Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) เพื่อให้พลเมืองสามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศ ที่พัฒนาแล้วในอีก 15 ปีข้างหน้า

สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นภาคการผลิตบุคลากร ต้องเผชิญกับความท้าทายและเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งวัยแรงงาน วัยเด็ก และประชากรเด็กที่เข้าสู่มหาวิทยาลัยมีจำนวนน้อยลง ซึ่งสวนทางกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีการแข่งขันในระดับนานาชาติ ตลอดจนการเพิ่มจำนวนมหาวิทยาลัยต่างชาติที่มีศักยภาพสูง ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษา ควรมีทิศทางในการปรับตัวให้รองรับพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การศึกษาอาชีพในโลกอนาคต การปรับรูปแบบการเรียนรู้จาก 1.0 ที่เรียนรู้จากอาจารย์อย่างเดียว ให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (2.0) และสร้างองค์ความรู้ (3.0) นำไปสู่การอุดมศึกษาไทยในยุค 4.0 ที่มีหัวใจสำคัญ คือการสร้างนวัตกรรมและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น เน้นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ เพื่อลดการนำเข้า รวมทั้งเป็นสังคมของการแบ่งปันและปรับตัวสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ยุคโลกาภิวัตน์ (วิระพันธ์ เหย็น, 2562 : 95-111)

ความสำคัญของการศึกษานำไปสู่ยุคการศึกษา 4.0

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้กล่าวถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยจัดทำบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศ การปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ มีการกำหนดจากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ซึ่งมีแนวคิดในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและสมรรถนะของคนให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ภายใต้แนวคิดในการพัฒนาคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศเพื่อให้สามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า สร้างภูมิคุ้มกันของประเทศจากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพให้อยู่บนฐานความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การวิจัยพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ ที่เน้นการพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศในทุกภาคส่วน โดยการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม

แนวทางที่พัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ใหม่ ๆ สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการแสวงหาและเผยแพร่ความรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในการพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ มีการพัฒนาคนอย่างรอบด้านเพื่อพัฒนาให้คนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อผู้เรียน พัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของคน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา สร้างสรรค์ประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้ และการเรียนรู้ ส่งเสริมสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม จำกัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้างเพื่อความเป็นธรรมในสังคม พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยใช้เทคโนโลยีที่สนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน จึงเป็นแนวนโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ.2563-2570 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ.2563-2565 โดยมีแผนการพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในด้านการจัดการศึกษาตามยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาวิจัยและพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสมัยใหม่ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

Hybrid Education ในยุคการศึกษา 4.0 สู่การเรียนการสอนแบบ Hybrid Learning

การศึกษาในยุค 4.0 มีแนวทางการพัฒนามาจากนโยบายการพัฒนาประเทศตามนโยบาย Thailand 4.0 โดยเน้นการพัฒนานวัตกรรมที่เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้นโยบายการศึกษาในประเทศได้รับแนวทางในการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเช่นเดียวกัน หากจำแนกพัฒนาการของการศึกษาไทยจะพบว่า การศึกษาในยุค 1.0 เป็นการศึกษาที่เน้นการจดจำเนื้อหา หลักการ ทฤษฎีที่เน้นการเรียนในรูปแบบการบรรยาย การตั้งโจทย์และตอบคำถาม ในยุคที่ 2.0 เป็นช่วงที่เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้การศึกษาได้ปรับเปลี่ยนโดยมีการใช้อินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในยุค 3.0 เป็นการต่อยอดการเรียนรู้โดยใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้มากขึ้นโดยเพิ่มกระบวนการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีในลักษณะสื่อผสมเพื่อสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ หลังจาก พ.ศ. 2559 รัฐบาลได้มีแนวนโยบายการจัดการศึกษาใน

ประเทศไทยเข้าสู่ยุค 4.0 จึงมีการบูรณาการการเรียนรู้ในทุกภาคส่วน ทั้งเทคโนโลยีและการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรม ตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยุคดิจิทัล หรือการศึกษา Thailand 4.0 เพื่อสร้างนวัตกรรมในการดำเนินการในทุกภาคส่วน ทุกระดับสังคม ทุกช่วงวัย โดยเน้นผู้ทำงานด้วยความรู้ (knowledge worker) มีการเรียนรู้ ณ ทุกจุดของชีวิตทุกคน มีทักษะการเรียนรู้ (learning skill) รัฐจัดอำนวยความสะดวก โดยจัด e-Learning tools ให้เป็นการเรียนรู้แบบ “ประชาธิปไตย” โดยประชาชน ของประชาชน เพื่อประชาชนเพื่อประเทศไทย 4.0 และใช้ความรู้เริ่มสร้างสรรค์ สู่นวัตกรรมเพื่อสร้าง Creative Economy & Creative Society (วิจารณ์ พานิช, 2560 : 52) หัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น การศึกษาในยุคนี้ (ดิจิทัล) Thailand 4.0 หน่วยงานสถานศึกษา ผู้สอนและผู้เรียนจะเน้นการทำงานเป็นทีมและการสร้างนวัตกรรม โดยมีการออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางเทคโนโลยีการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และตอบสนองต่อพื้นฐานมาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ปฏิสัมพันธ์กับสังคม เรียนรู้จากข้อมูลขนาดใหญ่บนโลกไซเบอร์ เพื่อสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองตลาดแรงงานและความต้องการของสังคม โดยมีปัจจัยที่สำคัญ 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) อินเทอร์เน็ต 2) ความคิดสร้างสรรค์ และ 3) การปฏิสัมพันธ์กับสังคม เน้นผลลัพธ์ที่ประกอบด้วย ด้านความรู้ ผู้เรียนมีความรอบรู้สิ่งรอบตัวที่พร้อมเปลี่ยนแปลงในโลกอนาคต ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะการทำงานทักษะการคิดจินตนาการ ทักษะการแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ บูรณาการเชิงสร้างสรรค์การจัดการบุคคล การประเมิน ทักษะการตัดสินใจ และความยืดหยุ่นในสถานการณ์ที่เหมาะสม ทักษะการบริการ ทักษะการสื่อสาร ทักษะบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในศตวรรษที่ 21 ด้านคุณลักษณะทางด้านคุณธรรมจริยธรรม (เพ็ญจันทร์ สินธุเขต, 2560 : 174) การศึกษายุค 4.0 เป็นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนแห่งบนโลกนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคมที่การเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงห่างไกลในหลาย ๆ มิติ

นวัตกรรมนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกๆ ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา จากการเรียนแบบดั้งเดิม (Traditional Learning) ที่จำกัดการเรียนเฉพาะในห้องเรียนมาเป็นการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือการเรียนบนออนไลน์ (Online-Learning) จนถึงการนำไปสู่นวัตกรรมการเรียนการสอนที่นำส่วนที่ดีที่สุด (Best Features) ของการเรียนการสอนทั้งสองแบบมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่เรียกว่า Hybrid Learning หรือ Blended Learning อันนับเป็นวิธีการสอนที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน โดยนอกจากได้รับความรู้ จากผู้สอนในห้องเรียนแล้วยังสามารถเรียนผ่าน ระบบการศึกษาทางไกลทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) รวมทั้งการเรียนผ่านเว็บ (Web based Learning) ซึ่งเป็นบริการบนอินเทอร์เน็ต ที่มีแหล่งข้อมูลอยู่มากมายหลายรูปแบบ ผู้เรียน สามารถศึกษาค้นคว้าบทเรียนที่ผู้สอนนำเสนอบน เว็บไซต์ (Website) ได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดสถานที่ และตามศักยภาพของผู้เรียน นับเป็น

การตอบสนอง แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ (Student Centered) ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 แนวการ จัดการศึกษา มาตรา 22 ซึ่งได้กล่าวว่าการ จัดการ ศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ

Charles R. Graham (2012 : online) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบไฮบริด เป็นระบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบเผชิญหน้ากับการสอนผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

Saliba, G., Rankine, L., Cortez, H. (2013 : 140) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบไฮบริด เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลยุทธ์ วิธีการอย่างเป็นระบบที่รวมระหว่างเวลาและวิธีการเรียนการสอน และการบูรณาการกันระหว่างการเรียนรู้แบบต่อหน้า การปฏิสัมพันธ์ออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม

Yaso, M. (2017 : online) ได้กล่าวว่า ระบบการเรียนการสอนแบบไฮบริด คือ นวัตกรรมการศึกษาที่ผสมผสานโมดูล (Module) การเรียนการสอนหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน เช่น การใช้ระบบเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านรูปแบบออนไลน์ หรือ E-Learning เข้ากับการเรียนโดยเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และตรงกับวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

Hybrid Learning จึงหมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบดั้งเดิม (Traditional Learning) กับการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Web Based Learning) หรือการเรียนรู้บนออนไลน์ (Online Learning) การเรียนการสอนแบบดั้งเดิมเป็นการสอนในชั้นเรียนที่มีผู้สอนบรรยายอยู่หน้าห้องเรียนและมีนักเรียนนั่งเรียนและจดคำบรรยาย เป็นการเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในห้องเรียน (Face-to-Face) ส่วนการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือการเรียนรู้บนออนไลน์เป็นการเรียนการสอนระบบการศึกษาทางไกลทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) คือ การเรียนการสอนในลักษณะซึ่งการถ่ายทอดเนื้อหาั้นกระทำผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ซีดีรอม เครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือทางสัญญาณโทรทัศน์ หรือสัญญาณดาวเทียม (Satellite) การเรียนการสอนบนเว็บ (Web-Based Learning) รวมถึงการถ่ายทอดเรื่องราวและเนื้อหาในระบบการศึกษาทางไกลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถนำเสนอโดยอาศัยเทคโนโลยีมัลติมีเดีย (Multimedia Technology) และเทคโนโลยีเชิงโต้ตอบ (Interactive Technology) เป็นการเอื้อให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าบทเรียนได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดสถานที่และตามศักยภาพของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นพลวัต (Dynamic Learning Environment) โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปช่วยในระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS)

การเรียนรู้ระบบการศึกษาทางไกลทางอิเล็กทรอนิกส์ ผู้สอนและผู้เรียนไม่ต้องพบกันในห้องเรียนตามตารางเวลาที่ถูกกำหนดไว้แน่นอนผู้เรียนสามารถเรียนได้โดยกำหนดเวลาและสถานที่ด้วยตัวเองตามความสะดวก จะเป็นลักษณะการเรียนการสอนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่พร้อมจะเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการที่ต้องพิจารณา เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ (Human Connection) การมีวินัยหรือมีความรับผิดชอบต่อตนเอง (Self Regulation) ซึ่งบางครั้งการเรียนรู้ในระบบอิเล็กทรอนิกส์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้อย่างสมบูรณ์ แนวทางในการแก้ปัญหานี้อาจทำได้โดยการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่เรียกว่า Hybrid Learning โดยนำส่วนที่ดีที่สุดของการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม และระบบการศึกษาทางไกลทางอิเล็กทรอนิกส์มาผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน จึงน่าจะเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา (New Education Paradigm) ที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลก (Global Citizen) ที่มีคุณภาพและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ในยุคการศึกษา 4.0

การเรียนรู้แบบไฮบริด ถือเป็นการเรียนรู้ที่เกิดผลในเชิงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางการเรียนรู้ใน 3 มิติ อันมาจากเหตุผลและความจำเป็นหลายประการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบไฮบริด (Graham, 2012; as cited in Pake, S., 2012)

1. เกิดการปรับปรุงพัฒนาในเชิงวิชาการ (Improved Pedagogy) เป็นเหตุผลสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบไฮบริด ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันการจัดสภาพการณ์ทางการเรียนรู้รวมทั้งการฝึกอบรมให้ความรู้ผู้สอน (Instructors) มักจะมุ่งเน้นเฉพาะยุทธศาสตร์ของการสอนหรือฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ในลักษณะการถ่ายทอดเนื้อหาแบบส่งผ่าน (Transmission) มากกว่าการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนร่วมกัน (Interaction) ครูผู้สอนมักจะมุ่งเน้นการสอนแบบบรรยายมากกว่าการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ หลังจากระบบการเรียนรู้แบบทางไกลได้เกิดขึ้นมาพร้อมกับการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว นั้น ทำให้รูปแบบการเรียนรู้แบบไฮบริด ได้ถูกนำมาใช้และเกิดประสิทธิภาพทางการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อยุทธศาสตร์ของการเรียนการสอนในหลากหลายรูปแบบทั้งการเรียนแบบร่วมมือ การเรียนแบบเพื่อช่วยเหลือเพื่อนและการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2. เพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูลการเรียนรู้และมีความยืดหยุ่น (Increased Access and Flexibility) การเรียนในรูปแบบไฮบริด ช่วยในการสร้างประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีโอกาสในการสร้างองค์ความรู้และเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างกว้างขวางและยืดหยุ่นตามสภาพการณ์หรือความพร้อมของผู้เรียนได้ในทุกระดับ ประสิทธิภาพของการเข้าถึงนั้นสามารถจำแนกได้ใน 3 ลักษณะตามที่ Graham and Dziuban กล่าวไว้ คือ ประสิทธิภาพการเข้าถึงในระดับองค์กรหรือสถาบัน (Institutions) ประสิทธิภาพการเข้าถึงในระดับโปรแกรมหรือโครงการ (Programs) และประสิทธิภาพการเข้าถึงในระดับเนื้อหารายวิชา (Courses)

3. ประสิทธิภาพในเชิงงบประมาณหรือการลงทุน (Cost Effectiveness) การจัดการเรียนรู้แบบไฮบริดเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการลงทุนในด้านการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการเรียนอุดมศึกษา ซึ่งการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดการสร้างระบบการเรียนรู้ที่ลึกและกว้างในหลากหลายรูปแบบและสนองต่อผู้เรียนได้ตามอัตราและตามสถานการณ์ เกิดความคุ้มค่าและคุ้มค่าในการใช้งบประมาณในการบริหารการศึกษา

การพัฒนาการเรียนการสอนแบบผสมผสาน Hybrid Learning

การเรียนออนไลน์หรือการเรียนแบบอีเลิร์นนิง (E-Learning) เป็นการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต โดยออกแบบให้เป็นเสมือนหรือใกล้เคียงกับการสอนในห้องเรียนปกติเพื่อจำลองวิธีการสื่อสารการสอน จากการสอนปกติในห้องเรียนมาใช้รูปแบบเครื่องมือต่าง ๆ ของระบบจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย การเก็บข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน สถิติการเข้าเรียน การร่วมกิจกรรมการเรียน การสื่อสารปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน รวมถึงการวัดและประเมินผล การเรียนการสอนออนไลน์เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีการใช้เว็บในการนำเสนอบทเรียนในลักษณะสื่อหลายมิติของวิชาทั้งหมดตามหลักสูตรเพื่อประกอบการสอน โดยมีวัตถุประสงค์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ มีกิจกรรมที่ประกอบด้วย วิธีสอน การนำเสนอเนื้อหา ปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินผล มีการใช้ประโยชน์จากคุณลักษณะและทรัพยากรของอินเทอร์เน็ตอย่างหลากหลาย โดยอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและบริการต่าง ๆ ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ โดยการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ปัจจุบันผู้สอนได้มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอน (สมัครสมร ภักดีเทวา และเอกนถุน บางท่าไม้, 2564 : 1-18) ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เว็บเป็นฐาน (Web-Based Instruction) เป็นการสอนโดยใช้อินเทอร์เน็ตในยุคแรกเริ่ม เป็นการเรียนบนเว็บ หรือบทเรียนบนเว็บ การเรียนในรูปแบบนี้เป็นการนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อในรูปแบบภาพและตัวอักษร (Text-Based Website) หรือนำเสนอในรูปแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assistant Instruction) โดยใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งที่เผยแพร่บทเรียน ซึ่งปัจจุบันการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้ได้มีการพัฒนาการให้มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งยังพบได้ทั่วไปจากเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในรูปแบบเปิด (Open Education Recourses; OER)

2. การจัดการเรียนรู้แบบอีเลิร์นนิง (e-Learning) เป็นพัฒนาการที่ต่อเนื่องจากการใช้เว็บไซต์ในการเรียนรู้ แต่เพิ่มเติมระบบบริหารจัดการเรียนรู้ (Learning Management System; LMS) เพื่อใช้ในการจัดการชั้นเรียนให้มีลักษณะที่เทียบเคียงการสอนแบบปกติมากยิ่งขึ้น เป็นการเรียนในลักษณะทางไกลแบบเต็มรูปแบบ (Fully Online Course) โดยมีระบบการจัดการผู้เรียน ระบบการสื่อสาร การประเมินผล ซึ่งหลักการดังกล่าวได้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวางสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ หรือผู้ที่สนใจจะพัฒนาความรู้ หรือทักษะต่าง ๆ ในรูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์ (e-Training)

3. การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning or Hybrid Learning) เป็นพัฒนาการที่ต่อยอดจากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ โดยเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้ให้มี

มากขึ้น มีการจัดการเรียนในชั้นเรียนปกติผสมผสานกับการเรียนออนไลน์ ซึ่งการเรียนในชั้นเรียนแบบปกติจะช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อหาที่ออนไลน์ไม่สามารถอธิบายได้ หรือนำกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานนี้ไปจัดการเรียนการสอนในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามบริบทที่ได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน นอกจากนี้ ยังมีการเพิ่มเติมสื่อทางสังคม (Social Media) หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

บทบาทการเรียนแบบผสมผสานในยุคการศึกษา 4.0

หลังจากที่อินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน ในยุคแรกเริ่มผู้สอนจะใช้เป็นสื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน จนถึงปัจจุบันกลายเป็นสื่อหลัก โดยเทคโนโลยีได้มีบทบาทและมีผลกระทบต่อคนในสังคม เนื่องจากการเติบโตและเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำให้ผู้คนจำนวนมากไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ส่งผลกระทบรอบด้านในการดำรงชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีจึงมีบทบาทในยุคที่พลิกผันอย่างแท้จริง (Disruptive Technology) เช่นเดียวกับการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ทั้งในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในสภาวะวิกฤตของไวรัสโคโรนา 19 ที่ทำให้การเรียนการสอนออนไลน์ได้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น จากประกาศมาตรการและการเฝ้าระวังการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ฉบับที่ 3 โดยมีสาระสำคัญให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้เป็นการจัดการเรียนการสอน แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนออนไลน์สามารถแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนในภาวะวิกฤต และช่วยสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อช่วยผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้สูงสุด จึงนับได้ว่าการเรียนการสอนออนไลน์ได้มีส่วนที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของประชาชนในยุคปัจจุบัน การปรับเปลี่ยนด้านการเรียนการสอน การปรับแนวทางการเรียนการสอนที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ ที่เรียกว่าสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่ครูและผู้บริหารต้องปรับบทบาทในการสอน การบริหาร และวิธีการสอน การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในมิติแบบใหม่ เพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาแนวคิดแบบใหม่ (Design Thinking) การพัฒนาทักษะชีวิต (Life Skill) ในภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตในด้านความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และกระบวนการทางความคิด (mindset) ปัจจุบันการเรียนการสอนออนไลน์เป็นการเรียนการสอนที่หลายมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนิยมนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในลักษณะการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) หรือบางหลักสูตรที่ใช้การเรียนการสอนออนไลน์เต็มรูปแบบ โดยเฉพาะวิกฤตการณ์โรคระบาดที่เกิดขึ้นปี 2563-2564 ที่ทำให้การเรียนการสอนแบบออนไลน์ได้เกิดขึ้นทุกมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่งทุกสถาบันการศึกษาได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบในลักษณะการสร้างชั้นเรียนแบบออนไลน์ (Online Classroom) เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการจัดการเรียนการสอน ทำกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งการบ้าน ทำรายงาน หรือการทดสอบในระบบออนไลน์โดยรูปแบบการจัดการ

เรียนการสอนออนไลน์สามารถแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ 1) การจัดการเรียนการสอนออนไลน์แบบสด (Online Live Session) ผู้สอนมีการสอนในลักษณะสอนออกอากาศ (Live Streaming) อาจร่วมกับการสอนแบบบันทึกการสอนสดสามารถเปิดชมย้อนหลังได้ โดยโปรแกรมที่นิยมใช้จัดการเรียนการสอน เช่น Google Meet, Zoom, Microsoft Teams, Cisco Webex 2) การเรียนออนไลน์แบบคลิปสอน (Online Recorded) เป็นการบันทึกข้อมูลการสอนและอาจนำไปตัดต่อ แทรกตัวอย่าง ภาพกราฟิกภาพเคลื่อนไหว ให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นเพื่อนำไปใช้ในเวลาที่ผู้เรียนสะดวก และนำเข้าสู่ระบบสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น Google Classroom, Microsoft Teams, Edmodo, Schoology, Facebook Group (เทียนทองแก้ว, 2563 : 25) นอกจากนี้ การออกแบบการจัดการเรียนการสอนยังครอบคลุมถึงแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่ช่วยในการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี เพื่อเติมเต็มการสอนในชั้นเรียนปกติที่ไม่สามารถทำได้คล่องตัวมากนัก

ระบบการเรียนการสอนทางไกลจึงเป็นการสร้างกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงระบบการศึกษาของโลกกายภาพกับโลกเสมือนจริง (Virtual Reality) หรือโลกไซเบอร์ (Physical System) เป็นการสร้างระบบคู่ขนานในลักษณะ Digital Twin เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ เปลี่ยนมาอยู่ในรูปแบบออนไลน์การใช้ AR (Augmented Reality) คือ การนำเทคโนโลยีมาผสมผสานระหว่างโลกแห่งความเป็นจริง และความเสมือนจริงเข้าด้วยกัน และ การใช้ VR (Virtual Reality) คือ การจำลองภาพเสมือนจริงแบบ 360 องศา สิ่งเหล่านี้ได้เข้ามาทดแทนอย่างรวดเร็ว ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนเกิดความฉับไว ใกล้ชิด กับผู้เรียนมากขึ้น ทำให้ระยะทาง เวลา และสถานที่ของการเรียนการสอนได้ลดบทบาทลงอย่างชัดเจน

การพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษาในยุค Thailand 4.1

การคิดค้นและตั้งคำใหม่ขึ้นมาอยู่อย่างมากมาย ซึ่ง Thailand 4.0 ก็เป็นคำหนึ่งที่ได้ยินบ่อยครั้ง ในวงการการศึกษา และมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมา โดยลงแรงน้อยกว่าการใช้สมอง, การเป็นยุคของ Knowledge Economy, การพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มขึ้น

สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นภาคการผลิตบุคลากร ต้องเผชิญกับความท้าทายและเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งวัยแรงงาน วัยเด็ก และประชากรเด็กที่เข้าสู่มหาวิทยาลัยมีจำนวนน้อยลง ซึ่งสวนทางกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังมีการแข่งขันในระดับนานาชาติ ตลอดจนการเพิ่มจำนวนมหาวิทยาลัยต่างชาติที่มีศักยภาพสูง ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษา ควรมีทิศทางในการปรับตัวให้รองรับพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การศึกษาอาชีพในโลกอนาคต การปรับรูปแบบการเรียนรู้จาก 1.0 ที่เรียนรู้จากอาจารย์อย่างเดียว ให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (2.0) และสร้างองค์ความรู้ (3.0) นำไปสู่การอุดมศึกษาไทยในยุค 4.0 ที่มีหัวใจสำคัญ คือการสร้างนวัตกรรมและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น เน้นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ เพื่อลดการนำเข้า รวมทั้งเป็นสังคมของการแบ่งปันและปรับตัวสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ยุคโลกาภิวัตน์

ในการพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องเตรียมจัดหลักสูตรให้เรียนหลายศาสตร์หลายแขนง และสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยอาจารย์มีหน้าที่ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์กับอาชีพที่หลากหลายได้ พร้อมเตรียมปรับให้มีการเรียนแบบ Non-Degree มากขึ้น เช่น การเรียนระยะสั้น 6 - 12 เดือน เพื่อรับประกาศนียบัตรเฉพาะทางหรือเฉพาะทักษะ และนำไปประกอบอาชีพได้ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานระดับสากลของ Google และ Microsoft ที่เปิดสอนแบบออนไลน์เพื่อให้ได้ประกาศนียบัตร และมีหน่วยงานรองรับในการเข้าทำงาน (วิระพันธ์ เสียงเย็น, 2562 : 95-111)

การพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา

การศึกษากระบวนการพัฒนานโยบายการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาโดยการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ ซึ่งมีองค์ประกอบในการจัดทำแผนดังนี้

1. เสนอการปรับระบบอุดมศึกษา เพื่อให้มีศักยภาพตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาประเทศ เช่น ระบบการจัดสรรงบประมาณ ระบบการบริหารงานบุคคล ระบบธรรมาภิบาล และประสิทธิภาพของระบบ
2. วิเคราะห์ศักยภาพของอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ตามพันธกิจ 4 ด้าน ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมว่าจะสามารถรองรับหรือขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาประเทศได้หรือไม่
3. วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน ที่ส่งผลกระทบต่อระบบอุดมศึกษาและการพัฒนาประเทศ
4. การศึกษาเป้าหมายการพัฒนาของประเทศในอนาคต อาทิเช่น ยุทธศาสตร์ประเทศ (country strategy) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ของ สศช. นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ของ สวทช. นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 ของ วช. และแผนหรือนโยบายสำคัญที่เกี่ยวข้องจากกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ (สุเมธ แยมั่น, 2558 : 41)

เป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษา สู่การศึกษา 4.0

เป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษา คือเป้าหมายการตอบโจทย์ของประเทศและโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะมีความท้าทายตลอดเวลา รวมทั้งการยกระดับประเทศสู่ Thailand 4.0 เพื่อเปลี่ยนผ่านสังคมไทยไปสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ปรับนโยบายและเส้นทางการผลิตไปสู่การเพิ่มมูลค่าของทรัพยากร และมุ่งเน้นด้านผลิตภัณฑ์และการบริการที่อาศัยองค์ความรู้ ตลอดจนเป้าหมายในการสร้างงานวิจัยที่มุ่งเป้า โดยสถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นศูนย์บ่มเพาะเพื่อสร้างนวัตกรรมการวิจัยที่ต่อยอดไปสู่เชิงพาณิชย์ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง

สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยเฉพาะเรื่องของการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้แข่งขันกับนานาประเทศได้อย่างยั่งยืน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับประเทศให้เป็นไทยแลนด์ 4.0 พร้อมทั้งปรับ **Mindset** ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ที่เมื่อค้นพบสิ่งใหม่หรือความรู้ใหม่ให้นำสิ่งนั้นไปให้ประโยชน์สูงสุด ไม่ใช่เพียงแค่การค้นพบเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ เช่น รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์เท่านั้น ตลอดจนการสร้างสังคมอุดมปัญญาที่มีการเรียนรู้อยู่ตลอด และการส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้ศาสตร์ในแขนงต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้มีความรู้เพียงพอที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในโลกอนาคต

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในยุค **Thailand 4.0** เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน ต่อสังคมในสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องมุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีทั้งความรู้ ทักษะการคิดเป็น วิเคราะห์เป็น ทักษะการใช้ชีวิต ตามทักษะในศตวรรษที่ 21 ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เกิดรูปธรรมในการศึกษา ก่อให้เกิดผลผลิตขึ้นในวงการศึกษ แล้วให้ผลผลิตนั้นเป็นผลผลิตในทางสร้างสรรค์ เป็นผลผลิตใหม่ๆ ที่เกิดจากความคิด สติปัญญา วิธีการ ของการศึกษานั้นๆ สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องสร้างคนให้มีลักษณะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรม และคิดรับผิดชอบ เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตนเอง สังคม และประเทศชาติ

บทบาทหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา คือ สถาบันที่จัดการศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา มีทั้งที่เป็นระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี คือ ระดับบัณฑิตศึกษา โดยทั่วไปส่วนใหญ่ใช้คำว่า "มหาวิทยาลัย" ซึ่งใช้สำหรับสถาบัน ที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป มหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทหน้าที่ในการให้วิชาความรู้แก่ผู้ที่มาเรียน ดังที่ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก มีพระราชหัตถเลขาไว้ว่า "มหาวิทยาลัยเป็นสมอต้นความคิด ของชาติ" การจัดตั้งมหาวิทยาลัยต่างๆ ขึ้นมานั้น ล้วนมีบทบาทหน้าที่หลักในการดำเนินการกิจสำคัญ 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัยและพัฒนา การบริการ ทางวิชาการ และการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

การผลิตบัณฑิต การผลิตบัณฑิตถือเป็นภารกิจสำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย เพราะวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ก็เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีความรู้ในวิชาการและวิชาชีพตามศาสตร์และสาขาวิชาที่จัดขึ้น ให้มีคุณลักษณะ ตามหลักสูตรที่กำหนด กระบวนการการผลิตบัณฑิตมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ คือ มีคณาจารย์ที่มีปริมาณและคุณภาพ ตามมาตรฐานหลักสูตรของคณะ สาขาวิชาต่างๆ ทำหน้าที่หลักในการสอน มีระบบและกลไกการบริหารจัดการหลักสูตร และการเรียนการสอนที่มีการควบคุมคุณภาพตามองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ คณาจารย์ และระบบการพัฒนาอาจารย์ สื่อการศึกษาและเทคนิคการสอน ห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ อุปกรณ์การศึกษา

สภาพแวดล้อม ในการเรียนรู้และบริการการศึกษา การวัดผลการศึกษาและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียน และองค์ประกอบอื่น ที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งกำหนดขึ้น ตามที่เห็นเหมาะสม

การบริการทางวิชาการ โดยที่มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งรวมสรรพวิชา ทั้งยังมีคณาจารย์และบุคลากรที่ ทาหน้าที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ที่มีความรู้หลากหลาย มหาวิทยาลัยจึงมีหน้าที่สำคัญอีกประการ หนึ่ง คือ การให้บริการวิชาการแก่สังคม ผลผลิตทางวิชาการ อาจมีทั้งวิชาการต่างๆ ที่เปิดสอนตามหลักสูตรอยู่ แล้ว หรือการนำความรู้มาจัดกลุ่มเป็นชุดความรู้ เพื่อวัตถุประสงค์อื่นให้เหมาะสม กับผู้รับความรู้ เช่น การให้ ความรู้ในรูปแบบการฝึกอบรม การสัมมนา การบรรยาย ล้วนเป็นการให้การศึกษาต่อเนื่องแก่ประชาชน ผู้สนใจ รวมไปถึงการวิจัย เพื่อตอบคำถามต่างๆ ให้แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ การจัดบริการทาง วิชาการแก่สังคม ยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทางวิชาการให้แก่บุคลากรอีกทางหนึ่ง และเป็นโอกาสสร้าง เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างความยอมรับและความมีชื่อเสียงในการช่วยเหลือสังคมมาสู่ สถาบันด้วย

แนวทางการพัฒนาคนของสถาบันอุดมศึกษา

เมื่อมีความเห็นที่ตรงกันว่า “การศึกษา” เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ประเทศกำลังก้าวเข้าสู่ ยุคที่ต้องเชื่อมต่อกับภาคเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม รวมทั้งเทคโนโลยี นวัตกรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้อง พัฒนาศักยภาพคนให้มีความทันสมัยสอดคล้องในการขับเคลื่อนประเทศ

การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยก้าวไกลตามยุทธศาสตร์ชาติและเป็นมหาวิทยาลัย 4.0 อย่างแท้จริงนั้น ใน ปัจจุบันทุกมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชนต่างเตรียมพร้อมและดำเนินการไปแล้ว ใน ระดับหนึ่ง แต่เพื่อให้การเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบและเป็นมหาวิทยาลัยที่แท้จริงนั้น ผู้เขียนได้ศึกษา จากตารางเอกสาร ได้มีการเสนอแนวทางให้มหาวิทยาลัยได้พิจารณา ก่อนเข้าสู่มหาวิทยาลัย 4.0 อย่างแท้จริง ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยเป็นองค์กรที่พร้อมไปด้วยทรัพยากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน เครื่องมือ และอุปกรณ์ ดังนั้น การเดินตามพันธกิจอย่างครบวงจร และมีคุณภาพจึงจำเป็นต้องตระหนัก ดังนี้

ประการแรก พันธกิจด้านการจัดการศึกษา ทุกมหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญกับการผลิตบัณฑิต หรือจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองตลาดแรงงานและความต้องการของผู้ประกอบการอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึง ศาสตร์ที่เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลก ตลอดจนความพร้อมและความถนัดของตนเอง รัฐบาล มุ่งเน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่อาศัยนวัตกรรมใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ การที่มหาวิทยาลัยปรับปรุงหลักสูตรเพื่อตอบโจทย์สังคมโลกและรัฐบาลจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจวางเฉยได้ พร้อมกัน นั้น การกำหนดแผนรับสมัครหรือผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพมากกว่าปริมาณ มหาวิทยาลัย ที่เสนอแผนการรับนักศึกษา โดยความเห็นชอบของสภาวิชาการ และสภามหาวิทยาลัยควร ดำเนินตามจำนวน ที่กำหนด ไม่ควรที่จะมีการรับเกินและรับเพิ่มแบบรับตรงหลายรอบ การจัดทำแผนการรับ

นักศึกษาที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานจะส่งผลดี ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองมีทางเลือกในการกำหนดทิศทางการอนาคตของตนเอง และบุตรหลานได้

ประการที่สอง พันธกิจด้านการวิจัย หัวใจสำคัญของมหาวิทยาลัยในการแสวงหาองค์ความรู้ และนวัตกรรมใหม่คงหนีไม่พ้นการวิจัย มหาวิทยาลัยมีนักวิชาการที่พร้อมไปด้วยศักยภาพการขับเคลื่อนให้อาจารย์และนักวิชาการตลอดจนนักศึกษา ศึกษาวิจัยเพื่อมาต่อยอดการพัฒนาประเทศ เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริม ยิ่งในประเด็นนี้ ต้องเห็นใจมหาวิทยาลัยที่เพิ่งเกิดใหม่ มีคนพร้อมแต่ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ในหลายปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยทั้งหลายได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาการวิจัยให้มากกว่าที่เป็นอยู่ แต่ก็ไม่สามารถตอบสนองได้ อาจเป็นเพราะรัฐจำเป็นต้องทุ่มเทงบประมาณเพื่อการพัฒนางานที่จำเป็นและสำคัญกว่า แต่ก็ต้องชื่นชมอาจารย์และนักวิชาการในแต่ละมหาวิทยาลัยที่ดิ้นรนในการขอสนับสนุนงบประมาณการวิจัยจากองค์กรภาครัฐและเอกชน จนงานในแต่ละขั้นที่ผ่านการศึกษาวิจัยสามารถต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น หากรัฐบาลจะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยอาศัยงานวิจัยจากมหาวิทยาลัย งบประมาณด้านนี้รัฐจึงไม่ควรมองข้าม

ประการที่สาม พันธกิจด้านการบริการวิชาการแก่สังคม เมื่อมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริการทางวิชาการด้วยมิติต่างๆ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาได้ตามความต้องการของสังคม โดยเฉพาะอุตสาหกรรม 4.0 หรือการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ให้ผู้คนในชุมชน ตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ ที่จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้จากนักวิชาการและนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยหลายๆ โครงการที่มหาวิทยาลัยดำเนินการในลักษณะบริการโดยไม่คิดมูลค่าเป็นตัวเงิน วันนี้อะไรบริการเหล่านั้นสามารถสร้างคน สร้างงาน และสร้างเงินให้ชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของในหลวงรัชกาลที่ 9

ประการที่สี่ พันธกิจด้านการทูลเกล้าฯ บำรุงศิลปและวัฒนธรรม มีความสำคัญยิ่งที่ทุกมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญในระดับต้นๆ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปมากจนทำให้คนรุ่นใหม่ลืมนึกถึงในเรื่องของความเป็นไทย มหาวิทยาลัยคงจะจัดงานด้านศิลปและวัฒนธรรมแบบเดิมๆ ในลักษณะให้เป็นไปตามประเพณีและขนบธรรมเนียมคงไม่ได้ การสร้างการเรียนรู้โดยให้คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยในมิติที่แตกต่างจากในอดีต จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของสำนักศิลปและวัฒนธรรม ของแต่ละสถาบันที่จะต้องคิดค้นนวัตกรรมที่สำคัญ ทำอย่างไรที่จะให้นักศึกษาและคณาจารย์ ตลอดจนบุคลากรซึ่งเป็นประชาคมในองค์กรรวมจะได้เป็นต้นแบบในด้านการมีวัฒนธรรมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะนักศึกษาต้องให้ความสำคัญ ในการเคารพต่อวัฒนธรรมประเพณีที่คนรุ่นเก่าได้ปลูกฝัง เช่น มหาวิทยาลัยจะอย่างไรให้นักศึกษาแต่งกายได้ถูกต้องตามระเบียบ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอเพียงบนพื้นฐานของเยาวชนต้นแบบ

การที่มหาวิทยาลัยจะมีความพร้อมกับการเป็นมหาวิทยาลัย 4.0 เพื่อตอบโจทย์และสนองนโยบายของรัฐบาลได้อย่างมีคุณภาพ มหาวิทยาลัยควรที่จะต้องมองไปในอนาคต โดยเฉพาะการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ตามแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2574) ซึ่งการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีคุณภาพ

ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศในอนาคต ถือว่าเป็นพันธกิจหรือบทบาทหน้าที่หลักที่ทุกมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงให้มากที่สุด ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พล.อ. ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ที่ได้ออกมาแสดงทรรศนะก่อนหน้านี้ว่า สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการผลิตคนให้ออกมาเป็นกำลังสำคัญของชาติ และแผนอุดมศึกษาฉบับที่ 3 ต้องตอบโจทย์การพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง คำนึงถึงการสร้างพลเมืองที่ดีของชาติที่มีวินัย เคารพต่อกฎหมาย อย่างมุ่งมั่นแต่ผลิตบัณฑิตที่ต้องการแต่ปริญญา

การศึกษาในยุค Thailand 4.0 มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมด้านความรู้เท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ โดยมีการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนและมีแผนในการเตรียมความพร้อมของคนทุกด้าน ให้สามารถมีชีวิตที่ดี อยู่รอดในสังคม โดยเฉพาะในส่วนของผู้เรียนนักศึกษาต้องสอนให้มี ความรู้ คู่คุณธรรม และมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ในเรื่องของความรู้ กระทรวงศึกษาธิการมียุทธศาสตร์ ตามแผนปฏิรูป การศึกษาในทุกระดับอยู่แล้ว แต่ในเรื่องของความคิดหรือคุณธรรมนั้น เชื่อว่าควรเริ่มสั่งสอนและสร้างสมมา ตั้งแต่วัยเด็ก เพราะจะได้ผลสะท้อนกลับคุ้มค่ากับต้นทุนที่ทุ่มลงไปมากกว่าวัยอื่น ๆ ในส่วนของการส่งเสริม การเรียนการสอน STEM Education (Science, Technology, Engineering, Mathematics) ก็ มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเข้าใจและรู้เท่าทันโลกยุค Thailand 4.0 โดยเฉพาะวิชา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ไปด้วยเรื่องของโลกและวัตถุต่าง ๆ และเมื่อมีการตระหนักรู้ เกี่ยวกับ STEM อย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะนำมาซึ่งนวัตกรรม (Innovation) ที่จะเป็พื้นฐานในการพัฒนาประเทศต่อไป

ดังนั้น การทำหน้าที่ตามบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของคน โดยเฉพาะการ กระจายโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือเป็นภาระหน้าที่ ของสถาบันอุดมศึกษา การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการ ทางปัญญา ที่ พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับ ตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้น กระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เป็นกระบวนการ ที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุป

ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ Thailand 4.0 นั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนไปทั้งระบบ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีหลายประการ ได้แก่ การพัฒนาทางการศึกษาแก่คน ทุกวัย ทุกระดับชั้น ทุกคนจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของการศึกษา 4.0 ตามแนวคิดของนักการศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ เป้าหมายสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ คือ ความเชื่อมโยงของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 กับยุทธศาสตร์ชาติ เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษา และแนวทางการพัฒนา หากผู้นำด้านการศึกษา บุคลากรทางการศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนต่างทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา 4.0 และร่วมมือกันปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบแล้วย่อมส่งผลให้เกิดการศึกษา 4.0 นำไปสู่ Thailand 4.0 ได้อย่างแท้จริง การทำหน้าที่ตามบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของคน โดยเฉพาะการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือเป็นภาระหน้าที่ ของสถาบันอุดมศึกษา การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการ ทางปัญญา ที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาในยุค Thailand 4.0 มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมด้านความรู้เท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ โดยการกำหนดทิศทางและแผนในการเตรียมความพร้อมทุกด้าน ให้สามารถมีชีวิตที่ดี อยู่รอดในสังคม โดยเฉพาะในส่วนของผู้เรียน ต้องสอนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ตามแผนปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับ ในส่วนของการส่งเสริมการเรียนการสอน STEM Education (Science, Technology, Engineering, Mathematics) ก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและรู้เท่าทันยุค Thailand 4.0 มีการตระหนักรู้เกี่ยวกับ STEM อย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะนำมาซึ่งนวัตกรรม (Innovation) ที่จะป็นฐานในการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น การบริหารการศึกษาเชิงรุกแบบผสมผสาน (Hybrid Education) กับ การเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Hybrid Learning) จึงเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างยิ่ง ทั้งในการบริหารจัดการและการบูรณาการวิชาการสู่การเรียนการสอนให้ลงตัวกับยุคการศึกษา 4.0 แบบไร้รอยต่อการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning or Hybrid Learning) เป็นพัฒนาการที่ต่อยอดจากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ โดยเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้ให้มากขึ้น มีการจัดการเรียนในชั้นเรียนปกติผสมผสานกับการเรียนออนไลน์ ซึ่งการเรียนในชั้นเรียนปกติจะช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อหาที่ออนไลน์ไม่สามารถอธิบายได้ หรือนำกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานนี้ไปจัดการเรียนการสอนในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน (Flip Classroom) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามบริบทที่ได้ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน นอกจากนี้ ยังมีการเพิ่มเติมสื่อทางสังคม (Social Media) หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- พระวิระพันธ์ ดิถีขปญโญ (เสียงเย็น). (2562). *สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาคนในยุค Thailand 4.0 เป็น
ชุมปัญญาของประเทศ*. วารสาร มจร. ตรีภุมชัยปริทรรศน์. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 3 (3), 95-111.
- เพ็ญจันทร์ สินธุเขต. (2560). การศึกษายุคนี้ (ยุคดิจิทัล) : **Thailand 4.0**. . ประชุมวิชาการระดับชาติ คณะครุ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- สุเมธ แยมั่น. (2558). *เอกสารประกอบการนำเสนอ: การดำเนินการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี
ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2560-2574)*. บรรยาย 28 สิงหาคม 2558. กรุงเทพมหานคร: รามการ์เด็นส์.
- สุนทร สินธุพานนท์. (2560). *ครูยุคใหม่กับการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษา 4.0*. . กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน
จำกัด 9119 เทคนิคพรินติ้ง.
- สมัครสมร รักดีเหว และเอกนถน บางท่าไม้. (2564). การเรียนรู้ยุคใหม่กับการเรียนการสอนออนไลน์ใน
สถาบันอุดมศึกษา. *วารสารสุขโขทัยธรรมมาธิราช*. 34 (1), 1-18..
- เทื้อน ทองแก้ว. (2563). การออกแบบการศึกษาในชีวิตวิถีใหม่ (**Design-Based New Normal**) : ผลกระทบ
จากการแพร่ระบาด COVID-19. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- วิจารณ์ พานิช. (2560). *เส้นทางสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0*. . การประชุมเชิงวิชาการทาง
การศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ศูนย์ประชุมสตาร์เวิลด์ จังหวัด
นครราชสีมา. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- Graham, C.R. (2012). Introduction to Blended Learning. *Online*. Retrieved 2017, December 8,
from <http://www.Publicationshare.com/c1-Charles-Graham-BYU—Definitions-of-Blended.pdf/>.
- Saliba, G., Rankine L., and Cortez H. (2013). Learning and teaching unit 2013. Fundomentols
of Hybrid Learning. Retrieved 2017, December 9, 2017.
- Yaso, M. (2017). 21st Century Learning. *Online*. Retrieved 2017, December 9. , from
<http://www.gotoknow.org/posts/542974>.